

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ
TECHNOLOGIE CYFROWE W EDUKACJI

Галина Блинчук,
студентка педагогічного факультету
Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ТА ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

У статті висвітлено вплив засобів дитячої літератури та цифрових інструментів на розвиток творчого мислення молодших школярів, визначено ефективні змістові та методичні аспекти цього процесу.

Ключові слова: творче мислення, молодші школярі, дитяча література, цифрові інструменти.

Вступ

Одне із основних завдань початкової освіти – формування творчої особистості, яка креативно мислить, нестандартно розв’язує проблемні ситуації, прагне до вдосконалення і самореалізації. Його вирішення пов’язане з розвитком ключових компетентностей у здобувачів початкової освіти, актуалізацією ефективних засобів та інструментів, методів і форм роботи. Важливим засобом розвитку творчих здібностей є сучасна дитяча література, яка відкриває перед учнями широкий простір для уяви, інтерпретації та фантазії. Літературні тексти спонукають дітей до аналізу, синтезу і нових ідей, формуючи вміння бачити нестандартні рішення та висловлювати власні думки. Сучасні українські книги спонукають дітей до бажання планувати відбудову і розвиток держави та її міст, а паралельно розвивають творчість та креативність. Разом із цим, інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес розширює можливості роботи з текстами, забезпечуючи інтерактивність, доступ до мультимедійних матеріалів і розвиток навичок XXI

століття. Інформаційно-цифрові технології є тим інструментом, за допомогою якого учнів готують до активного життя в сучасному інформаційному просторі, розширюють світогляд, розвивають творчі здібності, мислення.

Мета статті – охарактеризувати вплив засобів дитячої літератури та цифрових інструментів на розвиток творчого мислення молодших школярів, визначити ефективні змістові та методичні аспекти цього процесу.

Результати дослідження

Проблему розвитку творчих здібностей учнів початкової школи досліджувало багато науковців. Цінними є результати досліджень Д.Богоявленської, Т. Бочарової, Т. Волобуєвої [2], А. Гримаської [4], Ю.Калюжної та Т. Яновської [5], М. Лук'янчук[7], Н. Міщенко[8], Л.Міщихи [9], В. Сухомлинського[11], О. Савченко та ін. Дитяча література та її педагогічний потенціал – предмет наукових студій Н. Богданець-Білокаленко, Т.Качак [6], Л. Круль, Н.Марченко, О. Слижук та ін. Ефективність використання цифрових інструментів у мовно-літературній освіті школярів осмислювати Т. Близнюк [1], Т. Качак [13], О. Муковіз та ін.

Аналізуючи праці, присвячені проблемі розуміння поняття «творче мислення», виокремлюємо дефініцію, наведену Л. Міщихою: «Творче мислення – мислення, у результаті якого особистість відходить від загальноприйнятих і відомих шаблонів (схем, алгоритмів) під час розв'язання чи рішення проблем, натомість прокладає власні оригінальні, нетипові підходи і бачення, виявляючи інтелектуально-творчу ініціативу, послуговується загальними розумовими збірностями, генерує нові ідеї, породжує «побічні» продукти діяльності» [9, с. 82]. Розвиток творчого мислення особистості обумовлений низкою факторів, серед яких спадковість, соціальне середовище (зокрема, найближче оточення), а також умови навчання та виховання.

Деякі науковці розглядають творчість суто як внутрішньо мотивований процес. На їх думку, творчість виникає через власне прагнення досліджувати, експериментувати, приймати нові виклики за межами певних проблем чи

ситуацій. З цим ми не повністю погоджуємося, адже творчість не є суто внутрішнім процесом, що не піддається зовнішнім впливам. Важливою є мотивація і зовнішні чинники. Оперуючи поняттям «творче мислення», розуміємо його як здатність особистості висловлювати оригінальні й нестандартні ідеї, прагнення до інтелектуальної інноваційності у вирішенні завдань (проблем), уміння сприймати об'єкт під новим кутом зору та генерувати ідеї в умовах невизначеності, коли немає чітких передумов для їхнього формування.

У контексті питання розвитку творчого мислення учнів початкової школи варто звернути увагу на дослідження В. Сухомлинського, О.Савченко, В. Телячук, О. Лесіної та ін. В. Сухомлинський стверджував необхідність бачити індивідуальність та неповторність кожної дитини, вміти розгледіти її творчі задатки та докладати зусиль розвитку творчих здібностей. Він говорив: «В однієї дитини виявляються нахили до творчої праці в галузі рослинництва, в іншої – до техніки творчості, у третьої – до музики, у четвертої – до поезії тощо. Школа повинна плекати кожний задаток, кожний талант...» [11]. У словах В. Сухомлинського бачимо суть особистісно орієнтованого підходу до учнів, врахування їх індивідуальних особливостей, задатків, бажань. На нашу думку, важливо вчасно зауважити творчі нахили дитини та посприяти їхньому подальшому розвитку.

О. Савченко розглядала творче мислення як важливий компонент у формуванні загальнонавчальних умінь. На її думку, воно формується разом із розвитком навичок навчання, пізнавальних здібностей та інтересів учнів. Вона стверджує, що існує тісний взаємозв'язок між розвитком інтелектуальної сфери дитини та її творчими досягненнями в будь-якій діяльності, пов'язаній з творчістю. Звісно, не можна не погодитися з думкою С. Максименка, який вважає, що мислення – це передусім психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі

практичної діяльності й досвіду. Це підкреслює активну роль індивіда у пізнавальній діяльності та значення практичного досвіду у розвитку мислення. Узагальнюючи думки науковців, робимо висновок, що творче мислення – це здатність генерувати оригінальні, нестандартні ідеї, вирішувати проблеми інноваційними способами, прогнозувати результати та бачити можливості під новим кутом зору. Ефективний розвиток творчості неможливий без практичної діяльності, яка не тільки збагачуватиме знаннями, а і допоможе закріпити їх.

Автори О. Моляко, Т. Третяк, Н. Латиш у своїй праці розробили систему впливу на творчу діяльність суб'єкта КАРУС, яка базується на конкретному вивченні процесу конструктивної творчості та всіх його складових. На нашу думку, дана система створює широкі можливості для розвитку творчих навичок учнів, сприяє їх самовираженню, мисленню, увазі. Розглядаючи шляхи активізації творчого мислення, автори наголосили, що засоби «повинні, з одного боку, спиратись на наявну суму знань у певній галузі, а з іншого – формувати зацікавленість та інтерес до творчого пошукового процесу, повинна сформуватись саме психологічна готовність до розв'язування творчих задач, стратегії творчої діяльності» [10]. Слід зазначити, що основу розвитку творчості складає використання творчих вправ даної системи, теоретична частина яких передбачає ознайомлення із значенням аналогізування, комбінування, реконструювання, а практична – розв'язання задач з дами операціями. Проте на початку впровадження системи КАРУС учнів потрібно забезпечити базою знань про творчі мисленнєві дії для якіснішого результату.

О. Гнатюк описує розвиток творчих здібностей учнів у контексті реформування освіти в Україні, а також зосереджує увагу на необхідності створення умов для самореалізації та формування компетентностей, що відповідають сучасним викликам [3]. За її словами, учитель повинен, вивчаючи особистість учня, забезпечити оптимальні умови для навчання і виховання, розвитку творчих здібностей та критичного мислення. Саме в

молодшому шкільному віці відбувається формування навичок критичного мислення, на цьому етапі учні по-новому пізнають себе і світ, відкривають для себе нові можливості.

Ми вважаємо, що розвиток творчості школярів буде ефективним, якщо вирішувати проблему комплексно: заохочувати її з зовнішньої сторони, а також сприяти появі внутрішніх стимулів і мотивації, використовуючи при цьому різноманітні форми та методи навчання. Ефективними засобами при цьому є дитяча література, яка забезпечує змістове наповнення творчої діяльності школярів, інтегративна взаємодія та цифрові інструменти, які допомагають реалізувати ідеї учнів через візуалізацію, інтерактив, медіаконтент.

Великий потенціал для розвитку творчого мислення учнів має сучасна українська дитяча література. У таблиці 1. наведемо приклади адресованих дітям книг, які можна використати у процесі організації творчої діяльності учнів на уроках мовно-літературного циклу. Окрім короткого висвітлення змісту твору пропонуємо також види творчих робіт, які будуть ефективними для розвитку творчого мислення учнів, та приклади цифрових інструментів, які доцільно при цьому використати.

Табл. 1. Творча робота учнів на основі сучасної дитячої літератури

Назва книги	Про що йдеться?	Види творчих робіт	Цифрові інструменти
Ганна Осадко «Дубочок з війни»	Як дуб об'єднав і зміцнив сім'ю, яка зазнала великої втрати	Складання родовідного дерева головних героїв; Написання листа українським захисникам.	Canva, MindOnMap.
Мар'яна Савка «Залізницею додому»	Втеча сімей від війни за кордон, їх повернення в Україну	Колективні обговорення почуттів головної героїні за кордоном	Дошка Padlet
Галина Кирпа «Мій тато став зіркою»	Переживання болю втрати батька, який загинув під час Майдану	Створення обкладинки до книжки; Зображення атрибутики майдану	Canva; Paint.

Зоряна Живка «Півник»	Перемога українського народу над злом	Створення зображення півня-козака за допомогою ШІ через його детальний опис	ChatGPT/Gemini
--------------------------	---------------------------------------	---	----------------

Опрацьовуючи, наприклад, твір Мар'яни Савки «Залізницею додому» з учнями 3 класу, можемо запропонувати їм такі творчі вправи:

1. «Маршрут головних героїв» – дітям пропонується скласти маршрут головних героїв самостійно або намалювати на карті.
2. «Улюбленець» – за допомогою повітряного пластиліну потрібно зліпити улюблену іграшку головної героїні або її кішку.
3. «Печиво» – придумати рецепт печива, яким пригощав провідник дітей. Роздуми чому воно було поживним.
4. «Дошка безпеки» – оформити дошку-плакат із правила безпеки під час війни, згадайте і ті, про які не розповідалося у книзі.
5. «Довгоочікувана зустріч» – намалювати зустріч головної героїні Євита мами з татом. Де вона повинна відбуватися? Хто ще має бути на малюнку?
6. «Продовження» – придумати, що було після зустрічі з татом? Де і як жила сім'я? Записати своє продовження твору

Проаналізуємо детальніше деякі з методів і форм роботи, які сприятимуть розвитку творчого мислення учнів на основі прочитаного з активним використанням інтерактиву та цифрових інструментів.

Мозковий штурм (Brainstorming) – інтерактивний метод, зміст якого полягає у генеруванні ідей учнями та колективному обговоренні прочитаного. Для цього можна використати з учнями дошки Miro, Jamboard, або Padlet. Цей метод стимулює генерування креативних рішень і створення нових ідей, фіксує і візуалізує їх.

Метод шести капелюхів Едварда де Боно – техніка, яка дозволяє аналізувати прочитаний текст з різних точок зору (логічної, емоційної, творчої тощо). Учні можуть використовувати кольорові маркери або блоки у таких

платформах, як Canva, для відображення своїх міркувань у вигляді схем, таблиць чи інфографік. Це допомагає структурувати думки та враховувати багатогранність теми.

Ромашка Блума – технологія, за якою учні аналізують твір через систему питань (прості, пояснювальні, уточнювальні, творчі, оцінюючі практичні). Учні не тільки відповідають на різнотипні запитання, а й самі створюють їх. Така діяльність вчить усвідомлено та цілеспрямовано формулювати питання різного типу та лаконічно відповідати на них. Програма WordWall дає змогу створити колесо із запитаннями та методом випадковості відповідати на них.

Створення інтелект-карт (Mind Mapping) – метод, спрямований на структурування ідей і пошук нових зв'язків між поняттями на основі тексту. Для створення інтелект-карт можна використовувати MindMeister, Coggle чи XMind. Такий підхід допомагає візуалізувати інформацію, пов'язувати нові знання з наявними та сприяє їх запам'ятовуванню.

Сторітелінг (Storytelling) – метод, у межах якого учні створюють власні історії, базуючись на прочитаному. Використання платформ, таких як StoryJumper чи Book Creator, дає змогу інтерактивно представити свої ідеї, створювати яскраві образи й розвивати креативність.

Проектний метод, який передбачає виконання завдань на основі тексту у процесі підготовки проекту. Учні можуть розробляти мультимедійні презентації у Prezi або Adobe Spark, що дозволяє не лише розкрити творчу складову, а й удосконалити навички командної роботи та самопрезентації.

Дискусії та дебати – форма роботи, яка включає обговорення прочитаного тексту з використанням цифрових платформ, таких як Microsoft Teams, Zoom, або Google Meet. Такі активності розвивають критичне мислення, аргументацію та навички публічного виступу.

Створення цифрових коміксів або анімацій – метод, у якому учні створюють комікси за сюжетом тексту, використовуючи інструменти, як-от

Pixton, ToonDoo, або Animaker. Це сприяє візуалізації ідей, розвитку фантазії та оригінального підходу до аналізу тексту.

Сюжетно-рольові ігри (Role-Playing Games) – інтерактивна форма роботи, що передбачає моделювання ситуацій з тексту. Учні можуть використовувати віртуальні платформи, як-от Minecraft Education Edition чи Google Classroom, для реалізації інтерактивних елементів і відтворення сюжетів у творчій формі.

Ці методи і форми роботи не лише активізують розвиток творчого мислення, але й сприяють закріпленню знань у цікавій та інтерактивній формі. Звичайно, якщо ми використовуємо їх у роботі з учнями початкової школи, допомога вчителя є однією з умов успішного їх виконання.

Розглянемо використання деяких методів та вправ на уроках літературного читання під час опрацювання книги «Дубочок з війни» у 3 класі.

Після прочитання кількох розділів книги можна застосувати метод Сторітелінг (Storytelling). А опісля прочитання всього тексту порівняти, як відрізняються придумані дітьми продовження від реальних подій, чи є щось схоже, скільки варіантів були наближені до справжнього закінчення історії.

Для аналізу твору рекомендуємо застосовувати метод шести капелюхів Едварда де Боно або ромашку Блума. Перший метод дозволяє розглянути книгу з різних поглядів, побути в ролі героїв, відчувати їхні емоції та переживання, а другий допомагає краще розкрити зміст та суть розповіді.

Орієнтовні запитання рід час використання методу Ромашка Блума:

1. Прості: Завдяки кому дуб став символом сім'ї? Коли мати дізналася про смерть батька?
2. Пояснювальні: Чому батько просив маму їхати за кордон на початку твору? Чому мати не хотіла їхати?
3. Уточнювальні: Чи потрібно берегти сімейні традиції та цінності? Навіщо?
4. Творчі: Як би розвивалися події якби батько повернувся додому? Що було б, якщо батько і такі, як він, не стали на захист України?

5. Оцінюючі: Добре чи погано вчинив друг батька Ігор, розповівши про його смерть?

6. Практичні: Як би ви вчинили на місці батька/ матері/ Соні/ Юрка, дізнавшись, що почалася війна?

Висновки

Розвиток творчого мислення учнів початкової школи є важливим компонентом сучасної освіти, що сприяє формуванню інтелектуально розвиненої, креативної особистості, здатної вирішувати проблеми нестандартними способами. Сучасна дитяча література та цифрові інструменти виступають ефективними засобами для стимулювання творчих здібностей, забезпечуючи інтерактивність, багатогранність підходів і можливості для самовираження учнів. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес відкриває нові можливості для розвитку творчості, сприяє формуванню навичок XXI століття. Методи, такі як мозковий штурм, сторітелінг, метод шести капелюхів або ромашка Блума, спрямовані на активізацію мислення, творчості та критичного підходу до аналізу літературних творів. Ефективне поєднання літературного змісту з цифровими технологіями допомагає учням не лише засвоювати знання, але й формувати вміння застосовувати їх у практичних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Волобуєва Т. Б. Розвиток творчої компетентності школярі. Х. : Видавнича група «Основа», 2005. 112 с.

3. Гнатюк О. В. Розвиток творчого мислення здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732460/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>

4. Гримаська А. О. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів на уроках літературного читання. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1(57). С. 108-113.

5. Калюжна Ю.І., Яновська Т.А. Особливості розвитку творчого потенціалу молодших школярів. *Наука і освіта*. 2014. № 6. С. 61-66.

6. Качак Т. Б. Українська література для дітей та юнацтва: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.

7. Лук'янчук М. Розвиток творчих здібностей молодших школярів: психолого-педагогічний контекст. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 2 (3). С. 82-86.

8. Міщенко Н.І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. №1 (57). С. 138-144.

9. Міщиха Л. Творче мислення особистості: психологічний дискурс. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 3. Том 1. С. 79 – 83. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/328>

10. Моляко В.О., Третяк Т.М., Латиш Н.М. Розвиток творчого мислення учнів на основі навчально тренінгової системи КАРУС. Психолого-педагогічні координати розвитку особистості. 2022. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Х.: Атма, 2012.

11. Телячук В.П., Лесіна О.В. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. 112 с.

12. Kachak T. B. Digital Instruments of Literary Education of Future Primary School Teachers in the Conditions of Distance Learning. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Vol. 86. No. 6. P. 144–16. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v86i6.4079>

Соломія Турчин,

студентка педагогічного факультету

Ігор Бай,

кандидат педагогічних наук, доцент

Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАННЯ

УЧНІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються особливості організації та здійснення навчання образотворчого мистецтва в умовах дистанційного навчання у початковій школі. Виокремлено основні виклики, серед яких – технічні труднощі, нестача матеріалів, а також обмежені можливості для практичного застосування художніх технік. Проаналізовано сучасне програмне забезпечення, що використовується для організації дистанційних занять, зокрема Zoom, Google Meet, Jamboard, Canva, та цифрові додатки для малювання, які сприяють творчому розвитку молодших школярів.

Ключові слова: образотворче мистецтво, дистанційне навчання, початкова школа, творча діяльність, інтерактивні інструменти.

Вступ

Світ змінився, і освіта змінилася разом із ним. Пандемія COVID-19 та воєнні події спричинили нові виклики для освітнього процесу, змусивши учнів і вчителів пристосовуватися до дистанційного навчання. Якщо для деяких предметів перехід у цифровий формат був відносно безболісним, то для уроків образотворчого мистецтва це стало справжнім випробуванням. Малювання – це не лише технічний процес, а й спосіб самовираження, експериментування з